

DOMJÁN GÁBOR

Falusi sportkörök

Tudtuk, hogy van csapat,
hiszen kijártunk a meccsekre.
De hogy tényleg van,
akkor vált bizonyossá,
mikor benne volt az újságban —

A főközlekedési út
mellett eldugott
falucska zászlóját
röstellőn előkeresem.
Bizonytalán így tesztel
fiúk, ha felejtésben
kijelölt helyére
bekopog valami ritka hír,
s egyszerre lázas
ping-pongozásba kezdetek!
Hideg hűz át a termen,
ültök egy zörgő masina
tövében, az emlékezet
adagatógépe előtt, és
parafaútlók fénylenek,
labdapattogású lesz az éj,
üres és törékeny...
Áldott falusi sportkörök!
Törött ablakok, börtönök!
Bent az egyszerű, magasztos teremben
kifosztott kripták képzete lebben —
Köhögés, por, hideg.
Ifjúság nődögél,
soha szebben.

POLNER ZOLTÁN

Mai sírfeliratok

1.

Mélyen alszik Göögös Antal,
nem szenved már a Trabanttal.
Sírján pozdoja és törek:
szevasz, öreg!

2.

Fejem fölött márványgalamb,
én meg itten fekszem alatt.
Nevem fénylő, tiszta vésett:
az OTP-t fizessétek!

Színek és helyek

PETŐFI SUGÁRÚT

„Hol laktatok?” kérde tőlem a szociológia professzora. „Itt” mondom. Körülpillantok, majd lefelé mutatok. „Csak jó tíz méterrel lentebb.” A sugárúti 32. számú házat ugyanis időközben lebontották. A 30. és a 34. számút is. Helyükön most modern egyetemi épület emelkedik. Segítségül kell hívni a képzeletet, hogy be lehessen jelölni újra a tájba a régi otthon, a gyermekkor koordinátáit.

Folytatjuk a beszélgetést a szociológia professzorával. „Itt terült el az udvar” mondom. És újra lefelé mutatok. Konyhaablakunk arra nyílt. De sokszor is megpihent pillantásom az egyetemi épület sárga tömbjén, a kert fáinak lombkoronáin...

És rövest bevillan egy másik kép. Egyetemi vizsga a sugárút felé eső szárny harmadik emeletén. Már húztam tételt, most épp gondolataimat próbálom rendezgetni. Nyitva az ablak, lelátni épp az udvarra. A kútnál áll, vizet ereszt egy kantába anyám. A lombok közül előtárulkozó kis térségen úgy mozog, akár egy marionettfigura... Extraprofit... Különbözeti földjáradék... Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka... Már megtelt a kanta. Anyám leemeli a kútkávaról. Befelé indul. Alakja felszívódik a félhomályban. „Folytassa, kolléga” mondja a prof.

Amikor a sugárúti aszfaltjárdát készítették, kisebb-nagyobb kavicsokat kevertek a bitumenbe. Nap égette, eső verte, fagy gyötörte, naponta ezernyi láb taposta a járdautat. Az aszfalt kezdett folyamatosan elszivárogni. A kavicsok ellenben erősen tartották magukat. Ahogy múltak az évek, úgy lett személyes ismerőssé

valamennyi. Szürkés kisebbek, galambtojásnyi óriások. Belenyomódtak a cipőtalpba (előbb műrostos cipőt hordtunk, utóbb agyonkoptatott bőrt), mintha személyesen is közölni akarnának minden lépésnél valamit.

Mihelyst elvirágoztak a hársfák, mindaz, ami kérészéletű volt rajtuk, a járdára hullt. Sűrű, fűszeres illat ült meg ilyenkor a „Petőfi”-t. Váltakozó rétegekben örvénylett légtérünkben az illóolaj. Bogyók patogtak talpunk alatt, mint megannyi apró puska lövés, miközben szinte beleragadtunk az aszfaltot befödő virágporra.

A Dugonics tértől délnek iramodik a „Petőfi”, hogy a nagykörúti megtorpanást követően egyetlen lendülettel elérje a Vám teret, majd — tört ívben — tova fusson, egészen a körtöltésig.

... Balról mindjárt a konzervatórium — szegedieknek egyszerűen csak a „konzi” —, majd a Földvári utca sarkán nyomda, borbélyműhely, cukrászda, Klein bácsi „Zsidó”-nak becézett tánciskolája. Mint ha a tulajdonosnak szólna a nyomdaépület falán a negyvenes évek elején született „szlogen”: „Getoba zsidok”. Nap nap után ott jártam el — tizesztendősen —, váltig tűnődtem rajta, mi is lehet az a „Getoba”? Káromkodásnak véltem, méghozzá (kálvinista hitben nevelkedve) öszövétséginek. Utóbb arra is ráéreztem, hogy a szélsőségek ritkán (már majdnem azt írtam: sohasem) párosulnak helyesírás-ismerettel.

Sebők-féle hangszerkölcsonzó. A jó arányú magánház mellett kirakatablakos pótépület. S az üveg mögött csillogó zongorák, pianínók. Sebők

Lala (a tulajdonos fia) nyelvész volt, afféle holdfaló, jámbor filosz. Talán épp ezért — vagy pont ennek ellenére? — esett rá a választás; egy szemeszteren át ő magyarázta nekünk (kötelező, ám művi bővítményekkel) J. V. Sz. „Marxizmus és nyelvtudomány”, továbbá „A nyelvtudomány néhány kérdéséhez” című, közös füzetben, akkortájt (1950) megjelentetett munkáit. Lala általában a mondatok, gyakran a mondatrészek, olykor az egyes szavak közé is rövidebb-hosszabb (inkább hosszabb) meditációs szüneteket iktatott — így sikerült (időbelileg legáltalában) megfellelnie(nünk) a tantervi előírásoknak. „Mi a nyelv?” kérde Lala. S öt perccel később: „Alap?” „Nem, nem alap” zengtük kórusban. S egy hét múlva: „Mi a nyelv? Felépítmény?” Mi meg, újfent egyakarattal: „Nem, nem felépítmény!” A következő hónap elején: „Mi a nyelv? Közbülső jelenség?” Már acélosan zengett a hangunk: „Nem, nem közbülső jelenség!” A vizsgán arra kellett (volna) felelni, hogy mindezek után, akkor „Mi tehát a nyelv?” Ám Lala kollégiumával (véletlen? égi kegy? valahonnan jött áldás?) nem járt vizsgakötelezettség.

A Vitéz (Partizán) utca sarkán Sugár bácsi vegyeskereskedése. „Sugárkám” zokogta Sugár néni, amikor férje végórája elérkezett. „Itthagytál, sugárkám”... Annyi év után (retrospektíve) rábólintok az egykori gyászra. Sugár bácsi fénylő vonalka a gyerekkor spektrumában.

Atellenben papucsos, kelmefestő. A papucsos sildjén aranyérmek, afféle iparosolimpiák jutalmi. A vegytisztító pince mélyén dolgozott, félhomályban, mint egy középkori alkimista. Köpenyes alakját illékony gőzök gomolyogták körül.

A Vám tér többnyire párába vezetett. Úgy tűnt, mintha a fénylő vilamosságnak lassan, fokozatosan belefutnának a semmibe.

PAPP ZOLTÁN

Juan Gyenes fotói

Gyenes János 1912-ben Kaposvárott született. Édesapja segítségével aki fontos szerepet töltött be a város zeneoktatásában, öt éves korától hegedülni tanul. 14 éves korában azonban ráatalál a fényképezés öröme, amely egész életén át elkíséri. 18 éves, amikor már Budapesten hivatásos színházi fényképész. 1933-tól rendszeresen jelennek meg fotói a budapesti és bécsi zenei, színházi eseményekről. Lehár Ferenc, az „operett fejedelme” mellett Gyenes nagyszerű felvételeket készít a kornak olyan zenei nagyságairól, mint Toscanini, Furtwaengler, Mengelbert, Prokofjev, Casals, Huberman, Heifetz, Szigeti, Hubay, Bartók, Kodály, Kálmán Imre stb.

1936-ban a Színházi Élet kiküldi a berlini olimpiára. Salzburgban olyan művészekkel ismerkedik meg, mint Reinhardt, Saljapin, Marlene Dietrich. Még ebben az évben Angliába költözik át és London színházi élete mellett szakadatlan szakmai utazások töltik ki életét. 1938-ban a New York Times londoni irodájának tudósítójaként Kairóba költözik. 1940-ben az Egyesült Államokba utazva megszakítja útját Madridban. Ettől kezdve véglegesen Spanyolországban telepedik le. Művészeti igazgatóként Madrid egyik nagy stúdiójában dolgozik. 1948-ban nyílik meg Madridban és elismert hírnévre tesz szert a Gyenes Stúdió.

1949-től a „Semana” hetilap címlapján jelennek meg Gyenes fotói „Spanyolország szépségei” címmel. Több mint 500 felvételt címlapon közölték az évek során. Ekkor alakul ki ismeretsége Salvador Dalival is. 1952-ben jelenik meg Párizsban első könyve, amely a katalán tájról és a Baleáriszigetéről készült fotóit tartalmazza. Rövidesen San Sebastianban megnyitja 140 képét bemutató kiállítását.

A spanyol balettről 1953-ban jelenik meg könyve, amelyet rövidesen „Don Juan és a spanyolországi színház” című műve követ. 1956-ban ismét találkozik az emigrációban élő Picassoval. Casalsról és Daliról új képek születnek. Párizsban találkozik Ingrid Bergmannal és Romy Schneiderrel. Rövidesen itt jelenik meg francia és angol kiadásban is a spanyol bikaviadalról készült könyve.

1958-ban és 1965-ben magas spanyol állami kitüntetést kap. 1961-ben édesapja emlékére megalapítja az „Isidro Gyenes hegedűsdíjat”, amelyet minden évben a Madridban megrendezett országos hegedűverseny után ítélnek oda a legjobb spanyol művésznek.

Műveiből sorozatosan rendeznek külföldi kiállításokat. 1969-ben Bécsben 32 fotókompozíciót mutat be Beethoven zenéjéről a nagy zeneszerző születésének 200. évfordulója alkalmából. Ezt a budapesti Műcsarnokban is megrendezték 1977-ben.

A madridi Szépművészeti Kör első fotóművészeti aranyérmével 1970-ben Gyenest tünteti ki. 1976-ban János Károlyról és a kiránynéről készített felvételeit hivatalos fényképekké nyilvánítják.

A madridi Operában 1976-ban rendezett kiállítást az évtized nagy művészi sikereiről. Ezt követően Bonnban De Falla emlékére zenei és balett-tárgyú képeit állította ki. Az anyagot Párizsban és Cádizban is bemutatták.

Mostani budapesti kiállítása a magyar—spanyol kulturális együttműködés keretében nemcsak a szülőföldnek szóló tisztelet kifejezése, hanem kapcsolódás a mai magyar társadalomhoz és művészetéhez. A kínai—spanyol diplomáciai kapcsolatok felvételét követő első spanyol kulturális esemény Pekingben a Gyenes-kiállítás, amelyen az azt megelőzően Tokióban bemutatott képeket ismerhette meg a kínai közönség.

1981-ben Mexikóban mutatja be Picassoról készült képeit, amelyeket a magyar közönség a Budapestben megjelent „Barátom, Picasso” című Gyenes-albumból ismerhetett meg

